

2. Sídlní struktura a způsob bydlení

2.1. Sídlní struktura

Sídlní struktura kraje byla formována především historickými souvislostmi.

Sídlní struktura Jihočeského kraje je z rozhodující části dána historickým vývojem. Prvopočátky pronikavějšího osídlování území kraje jsou spojeny s dobou prvních Přemyslovců, počátkem 14. století pak s politickým a ekonomickým vzestupem „pánů z růže“. Dalším mezníkem se stala doba třicetileté války, kdy v důsledku soustředění válečných akcí na jihu Čech došlo k zániku řady sídel. Rozvoj průmyslové výroby na přelomu 18. a 19. století nedosáhl takové intenzity jako v jiných částech republiky a zůstalo tak zachováno rozdrobené zemědělské osídlení. V novodobé historii je pak významným mezníkem odsun Němců po druhé světové válce a budování tzv. „Železné opony“, což vedlo k zániku řady obcí v příhraničním pásmu.

Tab. 2.1.1 Základní ukazatele sídlní struktury podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

	Počet			Hustota obyvatel (osoby/km ²)	Na 1 obec připadá			Podíl obyvatel žijících (%)	
	obyvatel	obcí			rozloha (km ²)	obyvatel	částí obcí	ve městech	v obci s rozšířenou působností
		celkem	z toho měst						
Kraj celkem	628 336	623	53	62,5	16,1	1 008,6	3,2	64,1	47,7
v tom správní obvod ORP:									
Blatná	13 733	26	2	49,3	10,7	528,2	2,5	58,2	48,8
České Budějovice	154 588	79	4	167,3	11,7	1 956,8	2,3	70,3	60,6
Český Krumlov	41 200	31	4	36,5	36,5	1 329,0	4,5	44,7	32,4
Dačice	19 120	23	2	40,5	20,5	831,3	4,1	52,0	39,2
Jindřichův Hradec	46 642	58	7	50,0	16,1	804,2	2,6	69,4	46,3
Kaplice	19 316	15	2	39,9	32,3	1 287,7	5,1	57,4	37,2
Milevsko	18 342	26	1	47,6	14,8	705,5	4,0	47,2	47,2
Písek	51 501	49	4	69,4	15,1	1 051,0	3,2	72,3	57,7
Prachatice	32 746	44	5	39,0	19,1	744,2	3,7	62,8	34,2
Soběslav	21 779	31	2	67,3	10,4	702,5	1,9	61,7	32,4
Strakonice	44 325	69	2	77,2	8,3	642,4	2,2	57,9	51,2
Tábor	79 336	79	7	79,2	12,7	1 004,3	3,7	70,3	43,4
Trhové Sviny	18 250	16	3	40,3	28,3	1 140,6	5,6	62,6	27,3
Třeboň	24 842	25	4	46,2	21,5	993,7	1,8	69,9	34,4
Týn nad Vltavou	13 624	14	1	51,9	18,7	973,1	4,2	58,9	58,9
Vimperk	17 264	21	1	32,2	25,5	822,1	5,2	43,4	43,4
Vodňany	11 728	17	2	65,4	10,5	689,9	2,6	73,7	60,9

Při relativně vysokém počtu obcí mají Jižní Čechy nejnižší hustotu zalidnění.

Počtem 623 obcí patří kraji 4. nejvyšší místo mezi všemi regiony republiky. Čtvrtá nejvyšší pozice přísluší kraji také z pohledu průměrné velikosti (rozlohy) obce. Naproti tomu hustotou zalidnění, která nedosahuje ani poloviny průměru České republiky, se řadí až na poslední příčku.

Odlíšné podmínky vyústily v diferenciaci velikosti administrativních celků.

Za těmito celokrajnými údaji se však skrývají poměrně značné rozdíly mezi nižšími územními celky – okresy a správními obvody obcí s rozšířenou působností (dále jen SO ORP). Přitom již samotné rozdělení kraje do jednotlivých administrativních celků je silně nerovnoměrné. Vedle rozlehlých SO ORP Tábor (1 002 km², 79 obcí), České Budějovice (924 km², 79 obcí), Jindřichův Hradec (933 km², 58 obcí) existují SO ORP podstatně menší – Vodňany (179 km², 17 obcí), Týn nad Vltavou (262 km², 14 obcí).

Kraj, jako druhý největší v republice, má i nadprůměrnou rozlohu obce.

Rozdíly jsou i v dalších charakteristikách sídlní struktury. Vzhledem k celkové velikosti kraje (druhý největší kraj v republice) je nadprůměrná i celková plocha připadající na jednu obec. Kraj však spolu s dalšími 4 regiony v západní části republiky vytváří oblast, v níž je průměrná rozloha obce (15 - 16 km²) významně vyšší než ve většině ostatních částí republiky. Uvnitř kraje spravují největší území obce v SO ORP Český Krumlov, Kaplice a Trhové Sviny. Naopak nejmenší jsou z tohoto pohledu obce SO ORP Strakonice, Vodňany, Blatná a Soběslav.

623 obcí v kraji se dělí na 1 981 částí, ...

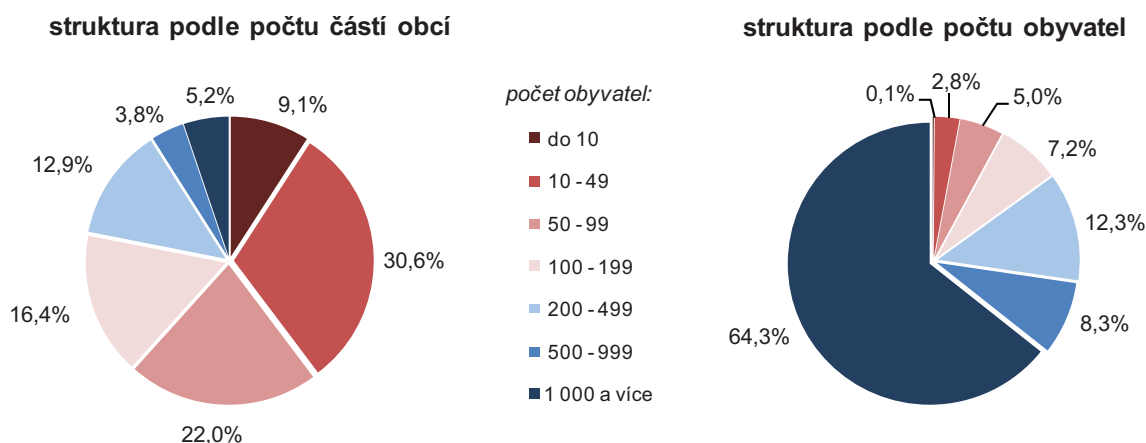
Podrobnější hodnocení sídelní struktury umožňuje srovnání podle částí obcí. Ty, především ve venkovském osídlení, většinou odpovídají historicky vzniklým územním celkům. Počet částí obcí v kraji je po Středočeském kraji druhý nejvyšší v rámci celé republiky. V přepočtu na jednu obec tak převyšuje celorepublikový průměr. Obdobně jako ve velikosti obce patří spolu s dalšími 4 kraji v západní části republiky do oblasti s rozdrobenější sídelní strukturou. Zde připadají na jednu obec zhruba 3 části (v Karlovarském kraji téměř 4), zatímco ve východní části republiky jsou to většinou jen části 2 nebo i méně (Jihomoravský a Zlínský kraj).

... v některých SO ORP připadá na 1 obec 4 až 5 částí.

Uvnitř kraje je sídelní struktura rozdrobenější v jižní příhraniční části kraje, kde na jednu obec připadají 4 až 5 částí – nejvíce v SO ORP Trhové Sviny, kde se 16 obcí dělí na 90 částí. Naproti tomu SO ORP Třeboň má jen 46 částí ve 25 obcích.

Vedle rozdílného počtu částí obcí lze nalézt mezi SO ORP rozdíly i v jejich velikosti (podle počtu obyvatel). Celokrajsky připadá více než polovina částí na ty, ve kterých žije (v přepočtu na jednu) 10 až 99 obyvatel.

Graf 2.1 Velikostní struktura částí obcí

Rozdílná struktura částí obcí podle velikosti souvisí také s počtem částí na jednu obec. Menší počet částí často znamená jejich vyšší obydlí.

Přestože ve většině SO ORP je struktura obdobná jako v celokrajském průměru, v několika SO ORP jsou rozdíly výraznější. Jedná se především o SO ORP Třeboň, kde neexistují (s výjimkou jedné neobydlené) části obce s počtem obyvatel do 50 osob. Naopak na části s počtem 100 až 499 bydlících připadají zhruba dvě třetiny všech částí v tomto SO ORP. Vyšší je i podíl částí s počtem obyvatel nad tisíc osob. Jejich téměř 11 % zastoupení je tak druhé nejvyšší hned po SO ORP České Budějovice. Jako v SO ORP Třeboň má obdobnou strukturu velikosti částí SO ORP Soběslav, jen s tím rozdílem, že zde najdeme i menší části do 50 obyvatel (ale v menším zastoupení než v celokrajském průměru). Naopak v SO ORP Prachatice připadá více než 40 % na části ve velikostní skupině 10 až 49 obyvatel. V již zmíněném SO ORP České Budějovice je pochopitelně strukturální skladba odlišná zejména ve prospěch lidnatějších částí. Na části s počtem obyvatel nad 500 osob připadá celá pětina ze všech. Ty najdeme jak v samotném statutárním městě (7 částí) tak i v obcích v jeho těsném sousedství.

Pokračující proces suburbanizace je příčinou poklesu podílu městského obyvatelstva.

V 53 městech žije 64 % obyvatel kraje. Proti stavu z roku 2001 se počet měst zvýšil o 8, podíl městského obyvatelstva je však nepatrně nižší. Příčinou je jednak to, že obce, kterým byl statut města v posledních letech navrácen, jsou většinou menší. Např. Rožmberk nad Vltavou, který statut města získal opětovně v roce 2006, je s počtem 371 obyvatel nejmenším městem kraje. Druhou a rozhodující příčinou snižování počtu městského obyvatelstva je proces suburbanizace, kdy obyvatelé mění své bydliště z města do jeho blízkého okolí. K příliš velkým rozdílům nedojdeme, posuzujeme-li venkovské a městské obyvatelstvo podle velikosti obce. Obecně přijímaná hranice 2 000 obyvatel v případě kraje znamená, že na venkovské obyvatelstvo připadá 34,5 % ze všech obvykle bydlících.

Nejmenší obce představují téměř 40 % ze všech, bydlí v nich ale jen 4 % obyvatel.

Rozhodující pro sídelní strukturu kraje a základní odlišnost od ostatních regionů je vysoký podíl malých obcí. Téměř 40 % zastoupení obcí v kategorii do 200 obyvatel je v porovnání s většinou ostatních regionů zcela nesrovnatelné. Větší podíl malých obcí má jen Kraj Vysočina (téměř polovinu ze všech) a velice podobně jako Jižní Čechy je na tom kraj Plzeňský.

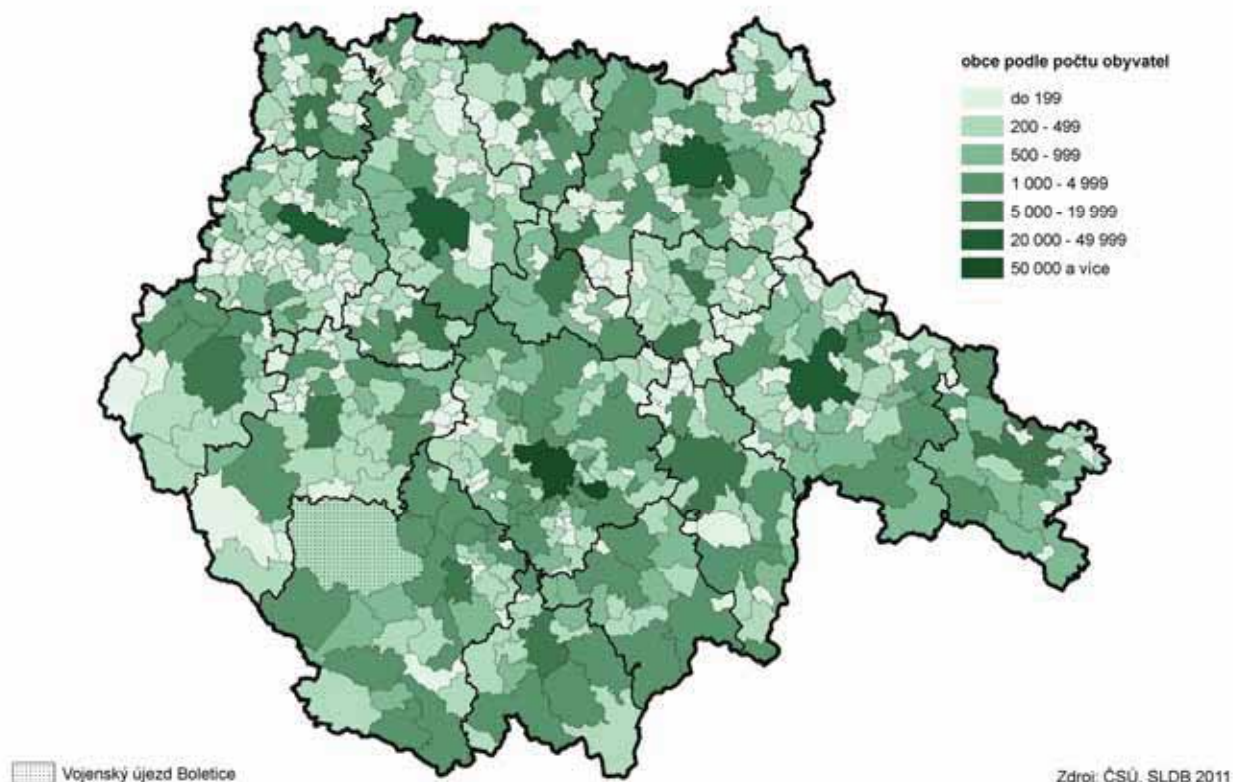
Tab. 2.1.2 Sídelní struktura podle velikostních skupin obcí k 26. 3. 2011

	Počet obcí	Podíl (%)	Rozloha obcí (km ²)	Podíl (%)	Počet obyvatel	Podíl (%)	Hustota obyvatel (osoby/km ²)
Kraj celkem	623	100,0	10 056	100,0	635 750	100,0	63,2
v tom obce s počtem obyvatel:							
do 199	233	37,4	1 461	14,5	26 291	4,1	18,0
200 - 499	204	32,7	2 943	29,3	65 292	10,3	22,2
500 - 999	85	13,6	1 843	18,3	57 900	9,1	31,4
1 000 - 4 999	82	13,2	2 928	29,1	169 450	26,7	57,9
5 000 - 19 999	14	2,2	592	5,9	113 297	17,8	191,5
20 000 - 49 999	4	0,6	234	2,3	109 875	17,3	468,7
50 000 a více	1	0,2	56	0,6	93 645	14,7	1 684,1

V 5 největších městech žije třetina obyvatel kraje.

Zatímco nejmenší obce (do 200 obyvatel) představují více než třetinu všech obcí a rozlohou zabírají více než 16 % kraje, žije v nich jen necelá dvacetina obyvatel regionu. Naproti tomu ve velkých městech, tedy v krajském městě a bývalých okresních městech Tábor, Písek, Strakonice a Jindřichův Hradec je soustředěna téměř třetina obyvatel kraje. Paradoxem přitom je, že v SO ORP Tábor a Strakonice najdeme největší počet těch nejmenších obcí do 200 obyvatel (44, resp. 34 obcí)

Velikostní skupiny obcí v Jihočeském kraji

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

2.2. Druh pobytu

Základní metodický rozdíl: sčítání 2011 zpracováno podle místa obvyklého pobytu.

Údaje o počtu obyvatel v celé publikaci jsou zpracovány a prezentovány podle místa obvyklého pobytu. Místo obvyklého pobytu bylo definováno jako místo, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod. a kde je členem konkrétní domácnosti. Pro zahrnutí osoby bylo rozhodující kritérium 12 měsíců pobytu na území ČR, příp. úmysl dlouhodobého pobytu. Oproti tomu při sčítání v roce 2001 a předchozích probíhalo veškeré zpracování a publikování výsledků podle místa trvalého pobytu osob, případně podle místa dlouhodobého pobytu.

2.2.1 Obvykle a trvale bydlící obyvatelstvo podle velikostních skupin obcí

	Osoby s obvyklým pobytem celkem	v tom s pobytem (%)		Osoby s trvalým pobytem celkem	v tom s pobytem (%)		Rozdíl mezi počtem osob s obvyklým a trvalým pobytem	
		obvyklým i trvalým	jen obvyklým		trvalým i obvyklým	jen trvalým	celkem	%
Kraj celkem	628 336	94,4	5,6	635 750	93,3	6,7	-7 414	-1,2
v tom obce s počtem obyvatel:								
do 199	27 125	94,1	5,9	26 291	92,1	7,9	834	3,2
200 - 499	65 129	94,2	5,8	65 292	92,3	7,7	-163	-0,2
500 - 999	54 655	94,1	5,9	57 900	92,9	7,1	-3 245	-5,6
1 000 - 4 999	167 523	94,3	5,7	169 450	93,2	6,8	-1 927	-1,1
5 000 - 19 999	111 789	95,1	4,9	113 297	93,8	6,2	-1 508	-1,3
20 000 - 49 999	108 400	95,2	4,8	109 875	94,0	6,0	-1 475	-1,3
50 000 a více	93 715	93,5	6,5	93 645	93,6	6,4	70	0,1

Rozdíl v počtu obyvatel podle typu pobytu není příliš významný...

Z celkového počtu obyvatel kraje jich bylo ke dni sčítání 593 360 přihlášeno k trvalému pobytu a současně mělo na území kraje pobyt obvyklý. Pouze s obvyklým pobytem bylo sečteno necelých 35 tisíc obyvatel a naopak přihlášeno k trvalému pobytu (ale s obvyklým pobytem mimo kraj) bylo 42,4 tisíc osob. Rozdíl v počtu osob jen s trvalým a jen s obvyklým pobytem představoval v kraji 7,4 tisíce obyvatel, tedy jen 1,2 % z celkového počtu osob, přihlášených k trvalému pobytu.

... a patří mezi kraje republiky k jednomu z nejmenších (až na 10. místo).

Při srovnání s ostatními regiony republiky se rozdíly mezi obvyklým a trvalým pobytem jeví v kraji jako jedny z nejmenších. Největší jsou v Hl. městě Praha, kde pochopitelně převažuje počet osob s pobytem obvyklým. Mimo kraj Středočeský je pak u všech ostatních regionů již poměr mezi oběma typy pobytů obrácený - převažují osoby s pobytem trvalým. Relativně významnější jsou mimo Prahu diference v krajích Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském, v nich je k trvalému pobytu přihlášeno od 2,6 % do 2,3 % osob více než k pobytu obvyklému. Jen pro zajímavost uvádíme ještě Jihomoravský kraj, kde diference dosahuje jen 525 osob, což v relativním vyjádření představuje 0,05 %.

2.3. Způsob bydlení

V rodinných domech žije více než polovina obyvatelstva kraje.

Podle způsobu bydlení připadá drtivá většina obvykle přítomného obyvatelstva na ty, kteří bydlí v domech. Jen 3 622 osob uvedlo jiný způsob. Podle druhu domu žije v kraji více než polovina bydlících (54 %) v rodinných domech a více než dvě pětiny (43,4 %) v domech bytových. Zbývající necelá 3 % pak tvoří osoby přítomné v ostatních budovách. Ale i v těchto objektech připadá téměř polovina obyvatel na bydlící v bytech. Naopak v rodinných a bytových domech najdeme také část obyvatelstva, bydlících mimo byty - vždy se však jedná jen o marginální podíl vyjádřený pouze zlomkem procenta.

Tab.2.3.1 Obyvatelstvo podle způsobu bydlení

	Celkem	v tom		
		v bytech	v zařízeních	jinde
Bydlící osoby v domech	624 714	614 579	7 811	2 324
v tom:				
rodinné domy	337 419	336 465	348	606
bytové domy	271 210	270 568	526	116
ostatní budovy	16 085	7 546	6 937	1 602
v tom:				
ubytovací zařízení	6 177	1 153	4 780	244
z toho:				
ubytovny a svobodárny	1 227	211	908	108
studentské koleje	241	16	223	2
domovy mládeže, internáty	250	79	171	-
dětské domovy	149	9	77	63
ostatní zařízení pro děti a mládež	27	1	26	-
domovy důchodců	2 380	92	2 286	2
penziony pro důchodce	723	606	65	52
ústavy sociální péče pro postižené	968	63	904	1
kláštery a konventy	212	76	120	16
nemocnice, léčebná zařízení, lázeňské ústavy	218	36	180	2
zařízení pro krátkodobé ubytování	1 065	509	515	41
azylová zařízení	161	2	159	-
věznice, vazební věznice	87	-	87	-
provozní budovy ¹⁾	8 377	5 846	1 216	1 315
Bydlící osoby v objektech mimo bytový fond	3 093	x	57	3 036
z toho:				
rekreační chata, chalupa	1 264	x	x	1 264
nouzové obydlí, přístřeší	1 723	x	x	1 723
mobilní (pohyblivé) obydlí	49	x	x	49

¹⁾ provozní budovy s byty, správní úřady (ohlašovny pobytu) a jiné budovy nesloužící k bydlení

V ostatních budovách a objektech mimo bytový fond žije 19 tisíc osob...

V rámci bydlení v ostatních budovách zaujímají největší podíl osoby v provozních budovách, především pak v provozních budovách s byty. To jako své obvyklé místo pobytu uvedlo více než 6 tisíc osob. Mírně přes 6 tisíc osob bylo sečteno v ubytovacích zařízeních, především v domovech a penzionech pro důchodce, ubytovnách a svobodárnách, v zařízeních pro krátkodobé ubytování a ústavech sociální péče.

... mezi kraji relativně nejméně.

V porovnání s ostatními regiony patří kraj spolu s Krajem Vysočina a Zlínským krajem k těm, kde jsou podíly bydlících obyvatel v domech nejvyšší a naopak podíl bydlících v ubytovacích zařízeních nejnižší.

Mezi 529 sečtenými bezdomovci bylo také 28 dětí do 14 let.

Poprvé v historii byli předmětem sčítání také bezdomovci. Získané údaje nelze však v žádném případě považovat za úplný obraz této skupiny obyvatelstva, ale spíše za určitou sondu, umožňující analyzovat některé aspekty její vnitřní struktury. Celkem bylo v kraji sečteno 529 bezdomovců, z toho 391 mužů. Více než polovina mužů (u žen 47 %) jsou osoby svobodné, třetina (u mužů téměř 40 %) pak tvoří osoby rozvedené. Mimo to u žen je také vyšší podíl vdaných – téměř pětina. Ve věkové skladbě plně převládají osoby v produktivním věku. Mezi bezdomovci bylo ale sečteno také 28 dětí ve věku 0-14 let a 26 osob ve věku nad 64 let.